PRAVNA DRŽAVA: IDEAL ILI STVARNOST

Maša Alijević
Pravni fakultet Univerzitet u Zenici
Fakultetska broj 1
Telefon: +387 32 444 710
E – mail: m.alijevic@gmail.com

Sažetak

Pravna država je ona u kojoj se općenito poštuju ustavne slobode i prava čovjeka i građanina , u kojoj se poštuje načelo ustavnosti i zakonitosti, u kojoj su sudovi nezavisni i u kojoj djeluje podjela vlasti, te u kojoj su svi nosioci državnih funkcija politički i pravno odgovorni – za takvu državu se kaže da je pravna država tj. država gdje sve službene osobe djeluju samo na temelju pravnih normi, a ne samovoljno i gdje je veoma ograničeno diskreciono odlučivanje. Osnovno načelo pravne države je zapravo to da sva pravna pravila koja su donešena i koja su na snazi, imaju podjednako dejstvo kako za one koji upravljaju, tako i za one kojima se upravlja. Rad sadrži i ostala načela koje jednu državu čine pravnom. Bosna i Hercegovina još uvijek nije pravna država, ali uz dosadašnje pozitivne pomake, na dobrom je putu da to postane. Ohrabrujuća je činjenica da zapravo pravna država prema definiciji ne postoji. Još uvijek se radi samo o idealnoj državi čija sva načela nijedna država nije ispunila u potpunosti.
Ključne reči: pravna država, idealna država, Bosna i Hercegovina, vladavina prava.

Abstract

The legal state is one in which are generally respected constitutional rights and freedoms of man and citizen, in which are respected the principle of constitutionality and legality, in which the courts are independent and the separation of powers exists, and in which all holders of public functions are political and legal responsible -- for such a state is said to be a legal state, that state where all officials act only on the basis of legal norms, not arbitrarily, and where is discretion in making of decisions limited. The basic assumption of the legal state is actually that all legal rules which are made and which are in force, have effect as equally for those who govern, and those that are managed. Work also includes other assumptions that a single country made as legal. Bosnia and Herzegovina is not a legal state yet, but there are positive steps in that way. Bosnia and Herzegovina is on the way to become one. Encouraging is the fact that the legal state by definition, actually does not exist. Still it is just about the ideal state which all assumptions are not completely fulfilled in any state.
Key words: legal state, ideal state, Bosnia and Herzegovina, rule of law.

1. UVOD

Korijeni pravne države sežu još u vrijeme Aristotela i Platona, osnove pravne države postavio je Kant, dok je sam pojam definisan u Njemačkoj u 19. stoljeću. Za početak, najprikladnija je nabrajajuća definicija pravne države (zapravo se radi o nabrajanju načela koje je neophodno

ispoštovati da bi pravna država zaživjela u praksi). U pravnoj državi neophodno je ispunjenje slijedećih načela: zakonitost rada uprave, načelo podjele vlasti, ali prije svega u smislu nezavisne sudske vlasti, načelo sudske zaštite prava i sloboda, naročito u pogledu nezakonitih intervencija uprave, određena svojstva zakona, načelo da nema ni kažnjivog djela ni kazne bez zakonske norme, politički poredak predstavničke demokratije i najzad, načelo ograničenja državne suverenosti dostignutim međunarodnim standardom zaštite ljudskih prava i sloboda.[1] Sva načela su usmjerena prema ostvarenju potpune *vladavine prava.* Bosna i Hercegovina ispunjava neka od nabrojenih načela, ali je to još uvijek daleko od toga da bi se ona mogla nazvati pravnom državom. Utješno je da nijedna država nije u potpunosti pravna, jer je ona još uvijek ideal. Međutim, to ne umanjuje potrebu angažovanja naše države da radi na ostvarenju načela pravne države koje su ujedno i garant za stabilnu i demokratsku državu.

2. PRAVNA DRŽAVA

Pojam pravne države je u današnje vrijeme veoma atraktivan, posebno u državama u kojima je došlo do promjene socijalističkog režima. Postoji bezbroj definicija pravne države i za svaku od njih je bitno naglasiti da imaju prije svega filozofsko-teorijsku vrijednost. Suštinu čovjekovog postojanja u društvu čini ostvarivanje ljudskih prava i sloboda, jednakost ljudi pred državom i zakonima, zaštita pred državnom samovoljom. Teško je stvoriti takvu državu koja bi bila idealna za ostvarivanje ovih ciljeva, ali pravna država daje optimalne okvire za njihovo ostvarenje. „To je država u kojoj ne vlada nijedan pojedinac ili grupa, nego vlada pravo i svi su obavezni da se pokoravaju toj vladavini... Pravna država kao društvena tvorevina ne dozvoljava nikome da bude izvan ili iznad demokratskog pravnog sistema , a to je najveća garancija ljudskih prava i sloboda“[2].

Da bi se jedna država mogla nazvati pravnom, mora ispuniti načela koja će je učiniti takvom. Prije svega, podjela vlasti mora biti glavno načelo u državnoj organizaciji. Odnos između pojedinih vlasti je jedno od najvažnijih političkih ili društvenih pitanja koje odražava karakter svake države i društvene zajednice. Za podjelu vlasti je ključno da nijedna vlast nije naspram druge u nadmoćnijem položaju. „Nije riječ, dakle, o mehaničkoj razdvojenosti i apsolutnoj nezavisnosti, nego o uspostavljanju saradnje jednakih“[3].

Nezavisno, nepristrasno, kompetentno sudstvo, koje se proteže od osnova pa do vrha države, neophodan je uvjet respekta ljudskih prava kao nezaobilazne komponente pravne i demokratske države.[4] Nezavisnost sudstva podrazumijeva da je sud u svom radu vezan samo ustavom i zakonima, a da je nezavisan od svih vrsta pritisaka, naručito političkih. Da bi sudstvo bilo nezavisno potrebno je da sudije i način njihovog imenovanja, budu nezavisni.[5] Nezavisnost sudstva znači i nezavisnost sudija, koja se obezbjeđuje posebnim sistemom izbora i stalnošću sudija. Umjesto nosilaca drugih vlasti (zakonodavne i izvršne) sudije bi u

[1] Preuzeto: „Tri lica pravne države“, (pristup 12.01.2010.) [dostupno na http://www.ius.bg.ac.yu/prof/Materijali/dajgor/o%20pravnoj%20drzavi.htm]
[2] Jež, Z. (2004) : „Kako razmišljati o pravnoj državi“, *Pravni informator* broj 6, godina VII, stručno-informativni časopis za savremene pravnike, Beograd.
[3] Cit. Trnka, K. (2006): *Ustavno pravo*, Sarajevo : Fakultet za javnu upravu.str. 220 .
[4] Sadiković, Ć.: „Za državu novog stoljeća-Bosna i Hercegovina kao savremena demokratska država“, (pristup 12.01.2010.), [dostupno na http://www.soros.org.ba/pravo_ustav_bih_01.htm]
[5] Preuzeto: Alijević, M. (2009): „Načelo nezavisnosti sudstva prema relevantnim međunarodnim dokumentima“,*Pravna misao*, broj 1-2, Sarajevo str. 42.

skladu sa načelom nezavisnosti sudstva trebalo da biraju nezavisni stručni sudijski kolegijumi.[1]

Načelo legaliteta u pravnoj državi zauzima važno mjesto, zapravo se radi o tome da je ustav najviši pravni akt koji sadrži osnovna društvena pravila čije poštivanje obezbjeđuje da se državna vlast sprovodi objektivno. Isto tako svi pravni akti niži od zakona moraju biti u skladu s njim. Dakle, poštivanje načela ustavnosti i zakonitosti u velikoj mjeri doprinosi ostvarenju pravne države.

Jedan od osnovnih zadataka pravne države je dosljedno poštivanje ustavom zagarantovanih ljudskih prava i sloboda. Ljudska prava nisu otkriće novijeg doba, jer su prisutna u životu čovjeka od formiranja prvih civilizacija. Svaki čovjek posjeduje neotuđiva prava koja svi drugi članovi društva moraju poštovati. [2] U članku 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima stoji da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima, te da su obdarena razumom i sviješću i da treba jedan prema drugom da postupaju u duhu bratstva. [3]

Sva navedena načela su usmjerena prema ostvarenju potpune *vladavine prava.* Pod vladavinom prava se misli na ideju o valjanom pravnom poretku koji pravnim ograničenjima državne vlasti, odgovarajući svojstvima zakona i institucionalnim garancijama obezbjeđuje ljudsku sigurnost i slobodu.[4] Pravna država predstavlja takav oblik organizovanja društva u kojem su svi podjednako obavezani pravom. Ona nije nastala davno, ali predstavlja poseban obrazac države koji oličava civilizacijske vrijednosti kojima i sama pripada. Pravna država je postala poželjan pravni obrazac, čiji je zadatak da unaprijedi sve čovjekove mogućnosti.[5]

3. BOSNA I HERCEGOVINA KAO PRAVNA DRŽAVA

Osvrćući se na prethodno poglavlje, možemo reći da su brojni principi koje je potrebno kumulativno ispuniti da bi se jedna država nazvala pravnom. BiH je na dobrom putu da jednog dana postane pravna država, ali to još uvijek nije. Razlog tome nisu samo aktualni problemi kao što je npr. činjenica da Bosna i Hercegovina još uvijek nije uspjela da formira jedinstveni pravosudni sistem, a bez kojeg nije moguće zamisliti postojanje pravne države.[6] Bosna i Hercegovina još uvijek trpi negativne posljedice tranzicije i to je jedan od glavnih razloga koji koči njen napredak. Zapravo, BiH nastoji da se što više približi „poželjanom

---

[1] Cit., Mikeš, M.(2002): *Političko pravne pretpostavke nezavisnosti sudstva*, Atlantik, Banja Luka, str. 129. (Marković,Ratko: Ustavno pravo i političke institucije).

[2] *Opća deklaracija o ljudskim pravima*, (pristup 25.08.2009.) [dostupno na http://www.ffzg.hr/hre-edc/Deklaracijaljp.pdf]

[3] *Opća deklaracija o ljudskim pravima*, (pristup 25.08.2009.) [dostupno na http://www.ffzg.hr/hre-edc/Deklaracijaljp.pdf]

[4] Preuzeto: Vladavina prava, (pristup 15.01.2010.) [dostupno na www.ius.bg.ac.yu/prof/Materijali/dajgor/vladavina%20prava.ppt]

[5] Preuzeto: Mitrović, D.(1998): „O pravnoj državi i drugim pravnim temama“, Beograd,str.29.

[6] Umjesto jedinstvenog pravosudnog sistema imamo tri entitetska, posve odvojena, međusobno nepovezana, i vrlo često suprodstavljena pravosudna sistema i to Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Distrikta Brčko.Više o tome: Sadiković, Ć.: „Za državu novog stoljeća-Bosna i Hercegovina kao savremena demokratska država“, (pristup 12.01.2010.), [dostupno na http://www.soros.org.ba/pravo_ustav_bih_01.htm]

pravnom obrazcu, čiji je zadatak da unaprijedi sve čovjekove mogućnosti“, ali još uvijek kaska za evropskim trendovima u toj oblasti.

4. ZAKLJUČAK

Sve ovo naprijed izneseno o pravnoj državi ukazuje na potrebu da se ona konstantno proučava i prate njena načela i ciljevi. Cilj postojanja pravne države jeste vladavina zakona, ali ne bilo kakvih zakona, već zakona koji neće ugrožavati slobode i prava građana.[1]

Na kraju bi se moglo zaključiti da je pravna država bila i ostala jedan ideal, čijem ostvarenju treba težiti. Pravna država još uvijek nije stvarnost jer se uglavnom zasniva na teoriji. Nema niti jedne države koja bi se mogla pohvaliti da u potpunosti ispunjava sva načela pravne države. To ne umanjuje potrebu angažovanja naše države da radi na ostvarenju načela pravne države koje su ujedno i garant za stabilnu i demokratsku državu.

LITERATURA

[1.] Trnka, K. (2006): *Ustavno pravo*, Sarajevo : Fakultet za javnu upravu.
[2.] Mikeš, M.(2002): *Političko pravne pretpostavke nezavisnosti sudstva*, Atlantik, Banja Luka.
[3.] Mitrović, D.(1998): „O pravnoj državi i drugim pravnim temama“, Beograd.
[4.] Jež, Z. (2004) : „Kako razmišljati o pravnoj državi“, *Pravni informator* broj 6, godina VII, stručno-informativni časopis za savremene pravnike, Beograd.
[5.] Alijević, M. (2009): „Načelo nezavisnosti sudstva prema relevantnim međunarodnim dokumentima“,*Pravna misao*, broj 1-2, Sarajevo.
[6.] „Tri lica pravne države“, (pristup 12.01.2010.)
[dostupno na http://www.ius.bg.ac.yu/prof/Materijali/dajgor/o%20pravnoj%20drzavi.htm]
[7.] Sadiković, Ć.: „Za državu novog stoljeća-Bosna i Hercegovina kao savremena demokratska država“, (pristup 12.01.2010.), [dostupno na http://www.soros.org.ba/pravo_ustav_bih_01.htm]
[8.] *Opća deklaracija o ljudskim pravima*, (pristup 25.08.2009.) [dostupno na http://www.ffzg.hr/hre-edc/Deklaracijaljp.pdf]
[9.] Vladavina prava, (pristup 15.01.2010.) [dostupno na www.ius.bg.ac.yu/prof/Materijali/dajgor/vladavina%20prava.ppt]

[1] Preuzeto: Internet, www.ius.bg.ac.yu/prof/Materijali/dajgor/vladavina%20prava.ppt, 15.01.2010.